

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/115/144-147>

Hüseyn Nağızadə
Qərbi Kaspi Universiteti
Magistrant
<https://orcid.org/0009-0001-4867-0623>
iamhuseyn02@gmail.com

1918-ci ildə Gürcüstan Demokratik Respublikasının yaradılması

Xülasə

Gürcüstan Demokratik Respublikasının yaranması, 20-ci əsrin əvvəllərindəki Cənubi Qafqazın mürəkkəb siyasi şəraitində mühüm bir mərhələni təşkil edir. 1917-ci ildə Rusiyada baş verən Fevral İnqilabı, Çar Rusiyasının süqutuna və imperiyanın parçalanmasına səbəb oldu. Bu, Cənubi Qafqaz xalqları üçün müstəqillik əldə etmək və öz gələcəklərini müəyyənləşdirmək üçün bir fürsət yaratdı. Gürcüstan bu tarixi dövəmdə fəal şəkildə müstəqillik hərəkatına qoşularaq, 1918-ci ilin may ayında Gürcüstan Demokratik Respublikasını elan etdi. Bu, Cənubi Qafqazın ilk müstəqil dövləti olmaqla yanaşı, regionun digər xalqları üçün də müstəqillik hədəflərinin işıqlandırılmasına səbəb oldu. Gürcüstan Demokratik Respublikası, qurulmasında demokratik prinsiplərə əsaslanan bir dövlət modeli təqdim etdi. Parlamentarizm, azad seçkilər, insan hüquqları və sərbəst mülkiyyət kimi müasir demokratik dəyərləri özündə cəm edirdi. Hökumət, milli suverenliyi qorumağa və ölkənin müstəqilliyini möhkəmləndirməyə çalışdı. Lakin, bu dövr daxili çətinliklər və xarici təzyiqlərlə üzləşdi. Gürcüstanın müstəqilliyi, Rusiyanın geosiyasi maraqları ilə qarşılaşdı. Xüsusən, Sovet Rusiyasının bolşevik inqilabından sonra bölgədə güclənən Sovet təzyiqləri, Gürcüstanın müstəqilliyini davam etdirməsini çətinləşdirdi. 1921-ci ilin fevralında Sovet Rusiyasının müdaxiləsi ilə başlayan silahlı mübarizə nəticəsində Gürcüstan Demokratik Respublikasının varlığı sona çatdı. Gürcüstan, Sovet İttifaqının tərkibinə daxil oldu və ölkə Sovet Sosialist Gürcüstan Respublikası olaraq dəyişdi.

Açar sözlər: *Gürcüstan Demokratik Respublikası, demokratiya, Rusiya, bolşeviklər, Fevral İnqilabı*

Huseyn Naghizadeh
Western Caspian University
Master student
<https://orcid.org/0009-0001-4867-0623>
iamhuseyn02@gmail.com

Establishment of the Democratic Republic of Georgia in 1918

Abstract

The establishment of the Democratic Republic of Georgia constitutes an important stage in the complex political conditions of the South Caucasus in the early 20th century. The February Revolution in Russia in 1917 led to the collapse of Tsarist Russia and the disintegration of the empire. This created an opportunity for the peoples of the South Caucasus to gain independence and determine their own future. Georgia actively participated in the independence movement during this historical period, declaring the Democratic Republic of Georgia in May 1918. This was the first independent state in the South Caucasus and it also served as a catalyst for other peoples in the region to aspire for independence. The Democratic Republic of Georgia offered a model of statehood based on democratic principles. It embodied modern democratic values such as parliamentarism, free elections,

human rights and free property. The government sought to preserve national sovereignty and consolidate the country's independence. However, it faced internal challenges and external pressures. Georgian independence confronted Russia's geopolitical interests. In particular, Soviet pressures, which strengthened in the region after the Bolshevik revolution in Soviet Russia, made it difficult for Georgia to maintain its independence. As a result of the armed struggle that began in February 1921 with the intervention of Soviet Russia, the Democratic Republic of Georgia ceased to exist. Georgia became the part of the Soviet Union and the country was renamed the Soviet Socialist Republic of Georgia.

Keywords: *Democratic Republic of Georgia, democracy, Russia, Bolsheviks, February Revolution*

Giriş

Gürcüstan Demokratik Respublikası, 1918-ci ildə Cənubi Qafqazda Rus İmperiyasının çökməsindən sonra qurulmuş bir dövlət idi. Bu dövr, həm Gürcüstanın, həm də regionun tarixində mühüm bir dönəmdi. Rus İmperiyasının parçalanmasından sonra Gürcüstan, müstəqilliyini elan edərək demokratik idarəetmə sisteminə əsaslanmağa çalışdı. Bu cəsarətli addım, ölkənin azadlıq və müstəqillik arzularını əks etdirirdi. Lakin bu proses həm daxili, həm də xarici siyasi və iqtisadi çətinliklərlə müşayiət olundu. Məqalədə Gürcüstan Demokratik Respublikasının qurulması və bu dövrün ölkə üçün daşdığı siyasi, sosial və mədəni əhəmiyyəti təhlil edilib (Baberovski, 2003).

Tədqiqat

Zaqafqaziya Federasiyasının dağılması, Gürcüstan Demokratik Respublikasının yaranmasına şərait yaratdı və bu hadisə regionun siyasi tarixində əlamətdar dönüş nöqtəsinə çevrildi. 1918-ci il mayın 26-da Seymin son toplantısında baş verənlər təsadüfi deyil, əvvəlcədən düşünülmüş siyasi addım kimi dəyərləndirilə bilər. Bu prosesin əsas simalarından biri olan İrakli Tsereteli tribunaya qalxaraq diqqətçəkən bir sual verdi: “Zaqafqaziya Respublikası hələ də mövcuddur?” – bu sual əslində cavab tələb etməyən, mövcud vəziyyəti açıq şəkildə ifadə edən ritorik bir çağırış idi. Tsereteli bununla həm reallığı göstərdi, həm də iclas iştirakçılarına tarixi məsuliyyətlərini xatırlatdı. Daha sonra Gürcüstan xalqına üz tutaraq dedi: “İndi sən təksən... Maraqlarını qorumaq istəyirsənsə, öz dövlətini qurmalısan.” Bu sözlər sadəcə bir siyasi çıxış deyildi – xalqın şüuruna təsir edən, onları hərəkətə gətirən bir çağırış idi. “Artıq Gürcüstan Demokratik Respublikası haqqında yazıram” ifadəsi ilə isə həm federasiyanın sonunu, həm də Gürcüstanın müstəqilliyini rəsmi şəkildə elan etmiş oldu. Bu hadisə göstərdi ki, dərin etnik və ideoloji fərqlərin olduğu yerlərdə federativ birliklər möhkəm təməllərə söykənmədikdə uzun müddət davam gətirə bilmir. Gürcüstanın bu şəraitdə müstəqil dövlətə çevrilməsi təkcə siyasi məcburiyyət deyil, eyni zamanda rəhbərlik bacarığının və psixoloji hazırlığın nəticəsi idi (Woytinsky, 1921, p. 155). Zaqafqaziya Seymi cəmi iki səs fərqi ilə özünü həmçinin federasiyanı buraxdı. Bu, əslində regiondakı siyasi uğursuzluğunu və fikir ayrılıqlarını üzə çıxartmışdı. Həmin gün Gürcüstan Milli Şurası toplandı və Noe Jordaniyanın rəhbərliyi ilə Gürcüstan Demokratik Respublikasının yaradıldığını elan etdi. Jordaniya yeni dövlətin heç bir xalq və ya ölkəyə qarşı yönəlmədiyini, sülh və sabitliyə əsaslanacağını bildirmişdi (Woytinsky, 1921, pp. 158-159). Gürcüstanın müstəqillik bəyannaməsi yeddi maddə ilə qəbul olundu. Bəyannamə, etnik azlıqların da dəstəyini əks etdirmişdi. Müvəqqəti hökumət, Şura tərəfindən parlamentə hesabatlı şəkildə formalaşdırıldı və dövlətin idarəetmə mexanizminin təməlini qoydu. Bu, erkən dövrdə məsuliyyətli idarəçilik və parlamentarizm ənənələrini tətbiq etməyə yönəlmiş addım idi (Uratadze, 1956, p. 78).

Qeyd edək ki, 1918-ci ilin mayında Gürcüstan Demokratik Respublikasının elan edilməsindən sonra vilayətdə Noe Ramişvilinin rəhbərliyi altında geniş koalisiya partiyası yaradılıb. Bu, həm də milli həmrəylik və həmrəyliyə doğru bir addım kimi qəbul edildi. Koalisiya hökumətinin daxili sabitliyi və xarici müttəfiqlərlə münasibətləri gücləndirdiyi bilinir. Qeyd etmək lazımdır ki, Almaniya yeni dövlətin elan edilməsini müsbət qəbul etdi. Bu, alman cəmiyyətinə məxsus “Qafqaz postu” qəzetində cəmiyyətin fikirlərinə toxunan simvolik bir məqalədə də özünü göstərdi. Gürcüstanın müstəqilliyinin elan edilməsindən sonra ortaya çıxan yeni termin belə idi: “Xoş gəlmisiniz,

Gürcüstan!" Təsviri alqışlarla qarşılandı və vəziyyəti klassik Avropa nağıllarının motivləri ilə müqayisə edildi; sanki alman əsilli şahzadənin canlı öpüşü olan "Yatmış gözəllik" obrazı ilə müqayisə edildi. Bu görüntü həm Gürcüstanın, həm müstəqil dövlətin inkişafını, həm də yeni yaradılan dövlətin beynəlxalq səviyyədə dəstəyini simvollaşdırır (Kaukasische Post, 1918, p. 1).

1918-ci ildə Gürcüstan müstəqillik qazandıqdan sonra sosial-demokratlar federativ yanaşmalardan imtina etmiş, eyni zamanda milli maraqları üstün tutmağa başlamışdılar. Almaniyaya məxsus "Kaukasische Post" bu addımı alqışlamışdır, həmçinin sosial-demokratlar "Birləşmiş Gürcüstan Demokrat Cəbhəsi" fonunda fəaliyyət göstərdiyini, bununla yanaşı həmin addımın sabitlik və müstəqillik üçün vacib olduğunu qeyd etmişdir (Kaukasische Post, 1918, p. 2). Gürcüstan sosial-demokratlarının milli mövqeyə keçidi yalnız siyasi deyil, həm də ideoloji çəkişmələrlə müşayiət olunurdu. 2 iyun 1918-ci il tarixli məktubda rus menşeviklərinə ünvanlanan izahda onlar müstəqillik yolunu seçməyi "iradəmizə zidd vəziyyəti düzəltmək" kimi təqdim edirdilər. Bu, onların əvvəlki beynəlmiləl prinsiplərlə yeni milli reallıqlar arasında qaldıqlarını, lakin reallığın onları yeni mövqe tutmağa məcbur etdiyini göstərir. Beləliklə, Gürcüstanın müstəqilliyi həm siyasi, həm də ideoloji çevrilmələri zəruri edən mürəkkəb bir proses idi (Pavlov, 1999, pp. 512-516).

Gürcüstanda bolşevik təşkilatları fəal idi və iğtişaşlar tez-tez "bolşevik" əlaqəsi ilə qarşılanırdı. Asayışı qorumaq və təhlükəsizliyi təmin etmək vəzifəsi sosial demokratların hərbişmiş Xalq Qvardiyasına, Valiko Jugeli'nin rəhbərlik etdiyi quruma tapşırılmışdı. Qvardiya yalnız təhlükəsizliklə kifayətlənməyib, həm də siyasi mübarizənin ön cəbhəsində dayanmışdı. Jugeli və yoldaşlarının fəaliyyətləri "Borba" jurnalında təbliğ olunurdu. 12 dekabr isə sosial demokratların milli müstəqillik uğrunda mübarizəsini simvolizə edən milli bayram olmuşdu (Francis, 2019).

Dzhugeli, Xalq Qvardiyasını "dürüst və fədakar" bir təşkilat olaraq təsvir edib, onun beynəlmiləçilik ideallarına və demokratiyanın gözəllik və əzəmətinə sadıq olduğunu vurğulamışdı. Təşkilat, həm də bərabərlik, ədalət və birliyə əsaslanan dəyərlərlə diqqət çəkirdi (Dzhugeli, 1920, s. 83-84).

Dzhugeli'nin cəza missiyalarının məqsədləri və hadisələrə baxışı, Xalq Qvardiyasının üsyançılara qarşı mübarizəsini ideoloji və siyasi baxımdan daha geniş izah edirdi. Borba jurnalının 1918-ci il tarixli məqaləsində, bolşeviklər "əks-inqilab agentləri" və "Türk emissarları" ilə əlaqələndirilərək, Xalq Qvardiyasını xainlərdən qisas almağa çağırırmışdı. Bu ifadələr, ideoloji və regional qarşıdurmaların əks-sədası olaraq qiymətləndirilə bilər (Bor'ba, 1918, s. 2).

Jan Loris-Melikov, Gürcüstanın mühafizəçilərinin güc tətbiq edərək əhalini qorxu altında saxladıklarını və yaxşı maaş aldıklarını vurğulamışdır. Mühafizəçilər yalnız təhlükəsizlik təmin etməklə kifayətlənməyib, dövlətin sosial və siyasi tələblərini yerinə yetirirdilər. "Terror" metodları, xüsusən üsyankar milli azlıqlara qarşı istifadə olunur, bu da sosial və siyasi sabitlik üçün güc və qorxu vasitələrindən istifadə etməyi göstərir. Bu yanaşma, dövlətin hegemonyasını qurmağa çalışan rəhbərliyin tətbiq etdiyi məhdudiyyətlər və etnik gərginlikləri əks etdirirdi (Mélis, 1920, s. 164).

Nəticə

Gürcüstan Demokratik Respublikasının yaranması, Cənubi Qafqazda milli azadlıq və demokratik idarəetmə uğrunda aparılan mübarizənin önəmli mərhələlərindən biri olmuşdur. Qısa ömürlü olsa da, bu respublika, Gürcüstan xalqının müstəqil dövlət qurmaq, demokratik dəyərlərə əsaslanan cəmiyyət yaratmaq istəklərinin real ifadəsi idi. Gürcüstan Demokratik Respublikası, 20-ci əsrin əvvəllərində baş verən siyasi dəyişikliklər fonunda regionda ilk müasir dövlətçilik nümunələrindən birini yaratdı. Onun süqutu Sovet ekspansiyasının nəticəsi olsa da, bu tarixi təcrübə Gürcüstanın gələcək müstəqillik hərəkətləri üçün ilham mənbəyi rolunu oynadı. Beləliklə, bu dövr, yalnız Gürcüstan üçün deyil, bütövlükdə Cənubi Qafqaz xalqları üçün də azadlıq arzularının və demokratik idealların başlanğıc nöqtəsi kimi yadda qaldı.

Ədəbiyyat

1. Baberovski, Y. (2003). *Düşmən hər yerdədir (Stalinizm Qafqazda)*.
2. Bor'ba. (1918). *No. 104*.
3. Dzhugeli, V. (1920). *Tyazhelyy krest*.
4. Francis, K. (2019). *Social democracy and national independence in Georgia 1918-1921*.
5. Hovanassian, R. G. (1971). *The Republic of Armenia. Volume 1. The first year, 1918-1919*.
6. Kaukasische Post. (1918). *Hoch Georgia!!!*.
7. Kaukasische Post. (1918). *Inland*.
8. Kazemzadeh, F. (2008). *The struggle for Transcaucasia*.
9. Mélicof, L. (1920). *The Russian revolution and the new Transcaucasian republics*.
10. Pavlov, D. (1999). *Men'sheviki v 1918 godu*.
11. Uratadze, G. (1956). *Obrazovanie i konsolidatsii Gruzinskoy Demokraticheskoy Respubliki*.
12. Wheeler-Bennett, J. W. (1938). *Brest-Litovsk: The forgotten peace*.
13. Woytinsky, W. (1921). *La démocratie géorgienne*.

Daxil oldu: 02.01.2025

Qəbul edildi: 29.04.2025